

In het voorjaar van 2015 besteedden Marco Snoek en Hanneke Hallink in een serie artikelen aandacht aan startende leraren. In het slotartikel pleitten zij voor meer systematische aandacht voor competentie-ontwikkeling van leraren tijdens hun beroep. In deze nieuwe serie staan ze stil bij de vraag hoe ervaren leraren startende leraren daarbij kunnen ondersteunen. Ze gaan in gesprek met docenten (begeleiders/coaches) die startende leraren begeleiden, over wat zij belangrijk vinden en wat ze daar zelf voor nodig hebben.

Deze maand Ineke Jansen van de Nieuwe Havo en Ranko Steusel van het Calandlyceum, beide in Amsterdam.

Gedreven door de herinnering aan slapeloze nachten

Twee coaches over hun rol bij het begeleiden van startende leraren

TEKST HANNEKE HALLINK EN MARCO SNOEK

Het tekent de bevoegenheid die zowel Ranko als Ineke voelen, dat ze aan het eind van een lange werkdag het stormachtige herfstweer trotséren om te komen vertellen over hun ervaringen als coach/begeleider van startende leraren.

Voor beiden geldt dat hun enthousiasme voor begeleiding voortkomt uit het feit dat ze die zelf niet hebben gehad.

Ineke: 'Begeleiding bestond domweg niet. Ik stond er alleen voor en sliep soms gewoon niet. Ik had gelukkig een sectie met aardige collega's die me er doorheen geholpen hebben.' Ook Ranko heeft dat als een gemis ervaren: 'Het eerste jaar stond ik regelmatig met 'klotsende oksels' voor de klas en dat is een start die ik anderen niet gun. Ik heb in de eerste jaren als coach veel lessen van collega's bezocht. Daar werd ik een betere docent van, dat hielp mij om dingen beter te benoemen.'

Allebei zijn ze, na de nodige ervaring te hebben opgedaan, zelf de begeleiding van leraren gaan opzetten. Zo'n tien à vijftien jaar geleden was dit op hun school onontgonnen terrein.

Begeleiding kan er verschillend uitzien.

Ranko: 'In de loop der jaren hebben we ons begeleidingstraject steeds verder ontwikkeld. Zo zijn we ooit gestart met lesbezoeken met nabesprekingen en daar werden later workshops en intervisie aan toegevoegd. Sinds dit jaar hebben we in elke sectie ervaren docenten die verantwoordelijk zijn voor startende leraren in hun sectie. Zij doen de individuele begeleiding die bestaat uit lesbezoeken en nabesprekingen. Op die manier worden starters tegelijkertijd vakdidactisch én pedagogisch begeleid. Zelf organiseer ik acht gezamenlijke bijeenkomsten voor starters waarin onderwijsinhoudelijke zaken besproken worden zoals activerende werkvormen en adaptief onderwijs en waarin tevens aandacht is voor intervisie.'

Ineke heeft samen met een collega op school de verantwoordelijkheid voor de begeleiding van nieuwe docenten. Die bestaat op de Bredero Havo momenteel uit zes thematische bijeenkomsten per jaar en individuele begeleiding naar behoefte. Dat omvat ook altijd een aantal lesbezoeken. Daarnaast is Ineke altijd beschikbaar voor vragen, stoom afblazen en een luisterend oor. Ineke: 'Ik let veel op mensen en vind het echt heel belangrijk dat de startende docenten niet verdrinken in de zee van nieuwe collega's en leerlingen. De school moet een veilige plek zijn waar ze zich gehoord voelen en zich niet alleen voelen staan. Daarom zorg ik dat ik starters elke week wel eventjes zie.'

Wat kom je tegen als begeleider?

Ranko en Ineke vinden het niet vreemd dat de meeste vragen van starters gaan over klassenmanagement. Ranko: 'Kernvragen zijn toch: Wat wil je dat leerlingen leren, hoe geef je dat vorm en hoe check je dat? Je ziet dat leraren op de opleiding veel theorie krijgen aangeboden. Maar daar kunnen ze op dat moment nog niet veel mee, omdat ze nog niet zelfstandig voor de klas staan. Ik wil ze helpen zichzelf te helpen, door ze effectieve gereedschappen aan te bieden. Modellen en structuren die ze nu wel kunnen gebruiken, waar ze mee aan de slag kunnen, zodat hun lessen beter en met meer plezier verlopen.'

Ineke kiest een heel andere insteek: Mijn ervaring is dat ze zelf wel met modellen komen, ze komen tenslotte net van de opleiding en hebben de nieuwste inzichten meegekregen. Naast het begeleiden in de klas ben ik vooral bezig met ze wegwijs maken in de school en onze cultuur.'

Dat ze zelf nog lesgeven vinden beiden heel belangrijk. Ranko geeft aan dat het veel oplevert: 'Je bent geloofwaardiger, je kunt je beter inleven en je blijft zo zelf ook in de lerende stand. Daardoor kun je hun problemen beter aanvoelen.' Ineke beaamt dit volledig:

Ineke Jansen (r) (foto Marijke Flentge)

'Je moet met je poten in de klei staan' zegt ze onomwonden, 'en ik vind ook dat de leraren bij mij moeten kunnen kijken. Zodat ze zien dat er bij mij ook wel eens wat mis gaat.'

Ontwikkeling en knelpunten

Jaarlijks wordt de begeleidingsstructuur geëvalueerd door Ranko en zijn directie. Daarin krijgt hij vooral terug dat de startende leerkrachten zich gesteund voelen door het feit dat ze begeleid worden. Ook de interventie draagt daaraan bij. Het is een moment waarop ze stoom kunnen afblazen maar waarin ook een lerende houding gestimuleerd wordt.

De begeleiding is voortdurend in beweging, door voortschrijdend inzicht en ervaringen van de afgelopen jaren. Zo zijn dit jaar de vakcoaches in de secties geïntroduceerd om daarmee secties meer bewust te maken van hun rol bij het begeleiden van startende leraren en om zo het gesprek over onderwijs in de sectie te stimuleren. Daarnaast organiseren we nu ook activiteiten in het tweede jaar van de aanstelling.

Ineke vertelt dat zij en haar collega Marijke samen 60 uur per jaar hebben om te begeleiden. 'In de jaren dat er niet veel nieuwe collega's aangenomen werden, was dit met ons programma goed haalbaar, maar nu we weer wat groei is het niet veel,' zegt ze. 'Het maakt dat je minder vaak op lesbezoek kunt gaan en ja, dat is eigenlijk wel nodig.'

'Wij evalueren ons beleid niet met de directie, we kijken zelf wel

naar ons programma maar veel is afhankelijk van de hoeveelheid uren die we tot onze beschikking krijgen.'

Ik haal mijn energie uit de waardering die je krijgt. Feedback als: 'Door jullie zijn we ons thuis gaan voelen' of 'Het contact met de andere collega's tijdens de bijeenkomsten heeft veel voor me gedaan', maakt dat ik zeker weet dat we in een behoefte voorzien. Bovendien levert het mij persoonlijk ook veel op. Ik zie leerlingen in andere lessen, wat mij ook veel informatie geeft. Bovendien zie ik dat jonge talentvolle docenten meer verantwoordelijkheid bij kinderen leggen. Dat maakt me bescheiden: wij hebben die kennis niet in huis en kunnen dus van hen profiteren.'

Een punt waar beide coaches heel strikt in zijn, maar dat desalniettemin toch als lastig wordt ervaren is de scheiding tussen begeleiden en beoordelen. 'Je bouwt als coach of begeleider een vertrouwensband op en die mag niet beschadigd worden doordat er om jouw oordeel wordt gevraagd. Maar je ziet en hoort natuurlijk veel en dan moet je soms echt op je handen gaan zitten om je niet ergens mee te bemoeien,' aldus Ranko.

Toekomst

Wensen zijn er natuurlijk genoeg, lacht Ineke. 'Meer tijd om twee jaar lang individueel te begeleiden zou ideaal zijn. En tijd om voor jezelf rust te creëren, zodat je ook eens kunt nadenken over je begeleiding.'

Ranko sluit daarbij aan. Ook hij vindt tijd om zichzelf te voeden belangrijk, net zoals een langere periode voor starters om te investeren in hun ontwikkeling. Verder staat het gebruik van 360 graden feedback bij de beoordeling op zijn wensenlijstje. In begeleiding mag wat hun betreft nog veel meer geïnvesteerd worden. ●

► **Marco Snoek is lector Leren & Innoveren aan het Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding van de Hogeschool van Amsterdam. Hanneke Hallink is expert themaleren en Nederlands op het IJburg College. Ze is ook coach van startende leraren.**